

ISSN 0027-8084
УДК 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLIII/3–4

СЛОБОДАН НОВОКМЕТ

Нове речи са суфиксом *-ина* и његовим варијантама
у српском језику

БЕОГРАД
2012

СЛОБОДАН НОВОКМЕТ

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВЕ РЕЧИ СА СУФИКСОМ *-ИНА* И ЊЕГОВИМ ВАРИЈАНТАМА
У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

Предмет рада су нове речи у српском језику које се творе помоћу суфикса *-ина* и његових проширених варијаната. Под новим речима подразумевамо оне које нису забележене и описане у три референтна дескриптивна речника српског језика (*Речник српскохрватскога књижевног језика; Речника српскохрватског књижевног и народног језика* и *Речник српског језика* Матице српске). Као грађа за овај рад послужило нам је *Речник нових и незабележених речи* и *Мали речник нових речи* Ђорђа Оташевића, а потврде за нове речи тражили смо на интернет сајтовима и у *Електронском корпусу српског језика*. Циљеви рада су да на основу доступних примера из поменутих извора утврдимо творбено-семантичке категорије којима припадају нове речи; продуктивност одређених творбених типова и варијаната суфикса *-ина*; функционално-стилску припадност нових деривата и покушамо да одредимо нормативни статус нове лексике у стандарном српском језику.

Кључне речи: суфикс *-ина*, творба речи, нове речи, продуктивност, аугментативи, пејоративи.

1. Предмет и циљеви рада

1.1. Предмет рада су нове или незабележене речи¹ у српском језику које се творе помоћу суфикса *-ина* и његових проширених варијаната. Под новим речима подразумевамо оне које нису описане у три референтна дескриптивна речника српског језика (*Речник српскохрватскога књижевног језика* Матице српске; 18 објављених томова *Речника српскохрватског књижевног и народног језика; Речник српског језика* Матице српске²). Као грађа за овај рад послужили су нам *Речник нових и незабележених речи*³ и *Мали речник нових речи*

* Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

¹ О новим речима у овом раду говоримо условно имајући у виду то да забележене речи нису лексикографски описане, те самим тим не располажемо релевантним подацима о њиховим граматичким и семантичким обележјима.

² Даље у тексту РМС, РСАНУ, РСЈ.

³ *Речник нових и незабележених речи* Ђорђа Оташевића доступан је на интернет адреси <http://sh.wikipedia.org/wiki/RNiNR-A> на сајту интернет енциклопедије Википедија.

Ђорђа Оташевића, а потврде за нове речи тражили смо на различитим веб-сајтовима на интернету и у *Елекџронском корпусу српској језика*.⁴

1.2. С обзиром на природу корпуса⁵ и функционални стил који преовладава на интернету, а који најчешће подразумева преношење карактеристика разговорног стила у писану форму, можемо очекивати да део сакупљених речи има жаргонизован карактер или особине околиналне лексике. То упућује на будући несигуран статус ових лексема у оквиру стандардизације српског језика у лексикографским оквирима.⁶

1.3. Циљеви рада су да на основу ексцерпираних грађе утврдимо творбено-семантичке категорије којима припадају нове речи; продуктивност одређених творбених типова и варијаната суфикса *-ина* од којих настају нове речи; функционално-стилску припадност нових деривата и нормативно-прагматички статус ове нове лексике у стандардном српском језику. На основу сакупљене грађе покушаћемо да закључимо и који су то творбени типови са суфиксом *-ина* више, а који мање продуктивни. Продуктивност творбеног типа или подтипа схватамо као његову способност да буде модел за творбу нових речи (Ђорић 2008: 31).

1.4. Под суфиксом подразумевамо творбену морфему која се у творбеном процесу деривације додаје на творбену основу и гради нову реч – изведеницу. Он сам по себи нема значење, већ га може добити у оквиру творбеног процеса. Творбени тип разумемо као творбену категорију коју карактерише „јединство форманта, јединство категоријалне припадности основне речи и јединство творбеног значења“ (Ђорић 2008: 33). То значи да посебан творбени тип чине творбене основе из категорије исте врсте речи, јединствен суфикс и јединствено творбено-семантичко значење које проистиче из те везе. Нове речи, или неологизме, узимамо као речи творене по нормативним творбеним образцима српског језика, којима се у језик уводи нов појам, али које нису узурално ни лексикографски потврђене.⁷

2. Историјат проучавања суфикса *-ина*

2.1. Александар Белић констатује да је суфикс *-ина* индоевропског порекла и да има два основна значења у дериватима: а) структурално (у питању су речи са основним значењем коже, плате, земље, посла, меса, апстрактних значења која настају од придева, дрва, нечистоће, имања итд.) и б) аугментативно (Белић 1949: 132).

⁴ *Корпус савремене српској језика на Математичком факултету Универзитета у Београду* доступан је на адреси <http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/istorija.html>.

⁵ Потврде за примере из Оташевићевог речника најчешће смо налазили на форумима различитих интернет страница.

⁶ Такође, ако узмемо у обзир да се суфиксом *-ина* најчешће деривирају лексеме које припадају творбено-семантичким категоријама аугментатива и пејоратива, онда можемо закључити да је у питању отворен лексички скуп у језику, који се константно може ширити према броју нових позајмљеница и нових жаргонизама (нпр. *комијуџерчина*, *смарачина* итд.).

⁷ Дакле, важна је временска димензија, односно момнат настајања, али и степен потврђености, који је у случају ове лексике минималан.

2.2. О суфиксу *-ина* у оквиру веће студије „Српска деминуција и аугментација“ писао је још Ђуро Даничић, који је направио прву класификацију аугментатива бележећи да се ради о суфиксу *-ин*⁸ и његовим проширењима *еић + -ин*; *р + -ин*; *ш + -ин* итд. (Даничић 1860: 494–499).⁹ У бројним радовима приступало се овом суфиксу с различитих становишта. Теме тих истраживања најчешће су били аугментативи или именице из творбено-семантичке категорије *nomina essendi*.¹⁰ Божо Ђорић каже да је у српском језику један од најфреквентнијих форманата управо *-ина*: расут по бројним творбено-семантичким скупинама и творбеним типовима, веће или мање продуктивности док у улози основинске речи долазе именице (сва три рода, али најчешће мушког), придеви, глаголи, бројеви, заменице и прилози (Ђорић 2012: 381).

2.3. Најпрегледнији попис и творбене карактеристике суфикса *-ина* и његових варијаната, према критеријуму њихове продуктивности, дао је Стјепан Бабић (Бабић 1986: 215–235 и Бабић 1981: 313–335). Бабић наводи укупно 35 сложених варијаната суфикса *-ина*, од којих девет означава као плодне или продуктивне (Бабић 1981: 313):

-ина, -арина, -чина, -етина, -јевина, -отина, -овина,
-штина, -усина, (-урина)¹¹

Остале варијанте суфикса означене су као мање плодне или непродуктивне:

-ачина	-ешина	-јотина	-ушина
-алина	-ичетина	-јурина	-уштина
-авина	-ичина	-нина	-утина
-бина	-инштина	-олина	-вина
-чурина	-јачина	-овштина	-уљина ¹²
-евина	-јавина	-шћина	
-есина	-јешина	-усина	

⁸ Даничић није бележио наставак за облик.

⁹ Даничић каже да се сви аугментативи могу говорити и „за поругу“ и наводи речи које је забележио од суфикса *-ин* (*бујина*, *буковина*, *овчина*, *црквина*, *враштина*, *језичина* итд.): *к* или *ц* + *-ин* (*болешчина*, *чарайчина*); *еић* + *-ин* (*бабейина*, *барейина*, *љивейина*, *рибейина*, *ручейина*, *чарайейина* итд.); *р* + *-ин* (*бабурина*, *лавурина*, *жабурина*, *земљурина*, *књижурина*, *ножурина* итд.); *ш* + *-ин* (*винушина*, *ивошјушина*); *ш* и *к* + *-ин* (*барушијина*, *вајрушијина*, *маљушијина*).

¹⁰ Статус аугментатива и њихов род у *Вуковом рјечнику* у односу на РСМ обрађивала је Маријана Киршова (в. Киршова 1988: 43–54), а творбено-семантичким аспектом аугментатива и деминутива бавио се Владан Јовановић (в. Јовановић 2010). Суфикс *-ина*, заједно са својим варијантима, обрађен је у приручнику Ивана Клајна *Творба речи у савременом српском језику – Други део: суфиксација и конверзија* (Клајн 2003: стр. 41, 50, 61–64, 75–79, 91, 133–134, 161, 166, 170–171), а Михаило Стевановић је навео његове основне реализације у својој *Српскохрватској граматизици* (Стевановић 1964: 499–502).

¹¹ Суфикс *-урина* сврстали смо међу продуктивне због броја потврда које има.

¹² Бабић не наводи суфикс *-уљина* међу мање продуктивне, али га можемо наћи код Стевановића који га сврстава у сложене наставке којима се граде аугментативи и пејоративи (в. Стевановић 1964: 500).

2.4. На основу категоризације варијаната суфикса *-ина*, коју су направили С. Бабић и И. Клајн у својим монографијама и другим радовима, можемо навести најосновније творбено-семантичке категорије именица које се творе овим суфиксом. То су:

- именице творбено-семантичке категорије *nomina essendi*, које означавају имена особина, а творбена основа им је најчешће придев или именица: *белина, дужина, љућина, џојлина, висина*;
- аугментативи и пејоративи (именице субјективне оцене), чија је творбена основа именица: *језичина, будалчина, кућерина, људина, момчина, јуначина*;
- називи за разне порезе, намете, плату (Бабић каже – „даће“):¹³ *мостјарина, славарина, џушарина*, код којих је творбена основа именица;
- именице конкретног или апстрактног значења (као подскупина најприсутнији су називи за производе¹⁴ одређених животиња: *џелећина, говедина, коњечина, овчечина*).

2.5. Творбени начин којим се творе нове речи у овом случају је деривација. Творбени тип ових именица варира у зависности од врсте и облика мотивне речи која се налази у творбеној основи. То могу бити именице (*главечина* – глава + *-ечина*); придеви (*брзина* – брз + *-ина*); глаголи (*кујовина* – купов + *-ина*).¹⁵

3. Продуктивне варијанте суфикса *-ина* и нове речи настале од тог суфикса

3.1. Од суфикса *-ина*, који се у приручнику И. Клајна означава експонентом¹ не би ли се диференцирао од суфикса *-ина*², којим се првенствено творе аугментативи (Клајн 2003: 75), граде се именице које означавају какву особину. Најчешће су у питању именице изведене од придевске творбене основе као што су: *брзина, хиштина, ђуштина, јачина, ошћина, џиштина, бисћина, низина, ширина* итд.

По истом творбеном моделу изводе се и следеће именице које бисмо могли да сврстамо у творбено-семантичку групу *nomina essendi*: **бескрајина** (особина бескрајности) ← **бескрај**; **неоштрина** (особина неоштрости) ← **неоштар**; **свугдина** (особина опште присутности) ← **свугде**; **свепразнина** (особина свепразности) ← **свепразан**; **немрклина** (особина немрклости) ← **немркао**; **неомеђина** (особина неомеђености) ← **неомеђен**. Творбене основе

¹³ „Даћа је овдје опћи назив за разне дажбине, порезе, намете, плаће, накнаде (обично новчане), пристојбе, таксе и сл.“ (Babić 1981: 318).

¹⁴ Код Бабића се наводи и 'кожа' и 'вуна', али из синхроне перспективе ови називи се све мање осећају као називи других производа животињског порекла, тако да категорија 'меса' остаје најдоминантнија, „што је сасвим очекивано, будући да је исхрана одувек била један од кључних фактора људске егзистенције“ (Ђорић 2012: 380). Б. Ђорић закључује како граматичка литература показује да доминантну позицију у творбеном процесу, када је реч о скупини назива за производе животињског порекла, има суфикс *-ина* (Ђорић 2012: 381).

¹⁵ „Уколико сматрамо да су од инфинитивне (а не од презентске) основе, код њих би суфикс био *-ина*“ (Клајн 2003: 134).

већине лексема из ове групе чије именице или придеви, и то трпни придеви или попридевљени радни глаголски придев: *бескрај/бескрајан*, *неоштар*, *свейразан*, *неомерен*, *немркао* и прилог *свиде*. Именице које су творене по овом творбеном моделу махом су стилски маркиране и карактеристичне за књижевно-уметнички функционални стил, те би се могле сматрати и типом околионализама-индивидуализама, односно стилском креацијом књижевника. Овакав тип лексике се тешко прихвата у општем лексичком фонду због тога што јој је значење најчешће сувише специјализовано, преуско или се односи на неки сегмент стварности за који ретко постоји потреба за именовањем (Драгићевић 2011: 55). Суфикс *-ина* аугментативно значење са позитивном конотацијом уноси у реч *победничина* (← победник).

3.2. Суфикс *-чина* перинтегрисан је из аугментатива са суфиксом *-ина* чије су се основе завршавале на консонанте *-к*, *-ц* (Јовановић 2010: 89) и аналошки се ширио на основе код којих није било услова за његов настанак: *каменчина*, *клујчина*, *кромпирчина*, *шеширчина*, *шањирчина*, *шалчина*, *чобанчина*, *каменчина*, *шамарчина*, *романчина*; док пејоративну особину даје именицама: *лажовчина*, *будалчина*, *крејенчина*, *шијијунчина*, *лојовчина*, *шоферчина* итд. Творбене основе су заједничке именице које означавају предмете, различита занимања или носиоце особина. Основна функција аугментативног суфикса је уношење придевског значења 'велики', али аугментативном се може исказати и неко друго квалитативно значење основне именице, као што је 'стар', 'отрдан' или 'јак', 'снажан' (Јовановић 2010: 87).

Нова реч са суфиксом *-чина* која има пејоративан карактер и која се односи на особину је *наркоманчина* (← наркоман). У творбеној основи осталих примера налазе се именице са значењем материјалних реалија: *камиончина* (← камион), *солитерчина* (← солитер), *шифоњерчина* (← шифоњер) или именице типа: *алкохолчина* (← алкохол), *проблемчина* (← проблем), *спратчина* (← спрат), *висинчина* (← висина), *карамракчина* (← карамрак, у значењу потпун мрак, тама), *носинчина* (← носин(а), која има своје синонимске парњаке *носетина*, *носичина*). Као што видимо, нису у питању нови појмови у језику (осим можда именице *солитер* у творбеној основи), а овим суфиксом аугментативно обележје добијају именице и конкретног и апстрактног значења. Суфикс *-чина* у већину ових именица уноси компоненту величине, осим у примеру *алкохолчина*, где се ради о јаким алкохолу, и *карамракчина*, где се односи на већу густину, интензитет мрака.¹⁶ Његова једнозначност, која подразумева творбу искључиво аугментатива и пејоратива, чини овај суфикс релативно продуктивним и продорним у српском језику и данас.

3.2.1. Приметили смо да је суфикс *-чина* посебно продуктиван у грађењу аугментатива од лексема које означавају предмете карактеристичне за информационе и телекомуникационе технологије (као нпр. мобилни телефон). Тако смо на интернет сајтовима пронашли примере типа: *компјутерчина* (← компјутер), *мониторчина* (← монитор), *телефончина* (← телефон), *екранчина* (← екран) и сл. Суфикс *-чина* у ове аугментативне именице не уноси само значење величине, већ и позитивну конотацију (као и у именицама *друћарчина* или *војничина*), која у први план истиче позитивне и вредне особине предмета

¹⁶ Такође, именица *камиончина* може се, осим на гломазан камион, односити и на камион који има велику снагу.

на које се лексеме односе. Тако *кoмпјутерчина* није (само) велик, већ јак компјутер, са добрим перформансама (мада може имати и пејоративно обележје); *телефончина* је телефон који има велику меморију, мноштво апликација и одличан квалитет звука и слике. У именицама *мониторчина* и *екранчина* у питању су и значења величине и добре особине.

компјутерчина – *čovječe kakva će kompjuterčina trebati da se ovo pokrene...*¹⁷ **мониторчина** – *3D monitorčina!*¹⁸ **телефончина** – *Samo da znaš da po defaultu na Androidu 1.6 nije omogućen multitouch, tako da sa prelaskom na 2.1, koji se očekuje do kraja oktobra ovo postaje telefončina...*¹⁹ **екранчина** – *Potemuta ekrančina je odlično vidljiva i po najvećem suncu.*²⁰

3.3. Именице са суфиксом *-ећина* имају значење продукта животињског порекла, најчешће меса – (од основе деноминатива *йелећ* + *-ина*). Потом се суфикс јавио у осамостаљеном облику: *коњетчина*, *јарчетчина*, *браветчина*, *волетчина*, *свињетчина*, *овчетчина*, *срнетчина*, *козетчина*. Друго његово значење претежно је аугментативно: *ручетчина*, *књижеетчина*, *женетчина*, *бабетчина*, *будалетчина*, *собетчина*, *сабљетчина*, *крјетчина*, *корјетчина*.

Нове речи деривирани су суфиксом *-етина* из наше грађе махом имају аугментативно значење, док у грађи није пронађена ниједна са значењем продукта животињског порекла. Творбене основе нових речи су апстрактне именице чије се значење овим суфиксом модификује најчешће из аспекта величине: **фразетина** (← фраза – може се односити на значајну, мудру фразу), **градетина** (← град), **панораметина** (← панорама); конкретне: **бомбетина** (← бомба); које се односе на делове тела: **дојкетина** (← дојка) или особу: **газдаричетина** (← газдарица – уноси у именицу пејоративно значење: лоша, непријатна газдарица).

3.4. Суфикс *-ићина* изузетно је продуктиван у творби именица са значењем особина или поступака. Обично су по среди особине својствене особи која је означена именицом у творбеној основи (нпр. *американићина*, *боемићина*, *трубијанићина*, *циганићина*, *лудећина*, *хрваћина*, *азијанићина*, *турјењевићина*, *глембајевићина*, *достојевићина*), односно поступци које карактерише придев у творбеној основи (нпр. *неваљатићина*, *неиматићина*, *лукавићина*, *безобраићина*, *задовољићина*, *йрљавићина*, *кукавићина*, *сиромаићина*).

Видимо да су у творбеној основи најчешће заједничке именице са значењем носиоца одређене особине (*лудеж*) и властите именице које се односе на географски појам (топонимски и етички називи: *Америка*, *Азија* итд.) или име конкретне особе (*Турјењев*, *Достојевски*). Типови именица у творбеној основи упућују на значење *йосићуици који су као оно ићина је итворбена основа, оно ићина има својства и особине онога ићина је итворбена основа.*²¹ *Неретико*,

¹⁷ <http://www.pcplay.hr/forum/viewtopic.php?f=7&t=5345&start=165>

¹⁸ <http://www.dominomagazin.com/article/13940/it/3d-monitorcina>

¹⁹ <http://forum.cafemontenegro.com/archive/index.php/t-68064.html>

²⁰ http://www.axelfoto.com/sr/index1.php?page=otvoren_test&id_testa=62&id_strane=2

²¹ За именицу *глембајевићина* значење у РМС каже: *начин живота и назори Глембајевих, базирана буржоасија.*

суфикс *-ићина* у овај творбени тип уноси и негативну конотацију непожељности такве особине.

Друго распрострањено значење именица које се граде овим суфиксом јесте значење говора које Бабић означава неплодним, стилски обележеним и архаичним (Babić 1981: 331): *екавићина*, *чакавићина*, *кајкавићина*, *штиокавићина*, *енілеићина*, *латинићина*, *италијанићина*. **Новохрваћина** (← *новохрватски*) је једина нова реч која одговара овом типу и која се вероватно односи на језичке новитете (углавном лексичке) који су постали карактеристични за хрватски језик након осамостаљења Хрватске.

3.4.1. Нове речи са овим суфиксом изузетно су бројне, захваљујући творбеној основи коју чини присвојни придев деривиран од властите именице,²² што овај творбени тип чини готово неисцрпним. Међутим, неке од новонасталих речи одговарају актуелном друштвеном или политичком тренутку (односно зависе од актуелности особе на коју се реч односи или, пак, подразумевају знања из античке књижевности и културе). Ако речи са значењем имена одређених особа из политичког и јавног живота не поприме статус заједничких именица (апелатива), нема индикација да ће овакве речи, и поред велике продуктивности творбеног типа, опстати у лексичком систему: **абдићевштина** (← Абдић²³), **бранковићевштина** (← Бранковић²⁴), **бровштина** (← Броз), **туђмановштина** (← Туђман), **слободанштина** (← Слободан)²⁵, **гебелсовштина** (← Гебелс), **гутенберговштина** (← Гутенберг), **хебранговштина** (← Хебранг)²⁶, **херкуловштина** (← Херкул), **прометејштина** (← Прометеј), **рамизовштина** (← Рамиз), **ранковићевштина** (← Ранковић),²⁷ **стаљинштина** (← Стаљин), **едиповштина** (← Едип). Историјски контекст који стоји иза личних имена открива значење неких од именица (нпр. **стаљинштина** – оно што је својствено Стаљину, што подсећа на Стаљинову владавину), док се за значења других морамо упознати са скорјом историјом бивше Југославије (**абдићевштина** или **ранковићевштина**). Од имена географских појмова деривирани су именице из наше грађе: **албанштина** (← Албанци, албански) и **балканштина** (← Балкан), које подразумевају скуп неких општих културолошких особина карактеристичних за становништво тих регија. За именицу **балканштина** можемо рећи да је образована по метонимијској формули **НАЗИВ ЗЕМЉЕ/РЕГИЈЕ – ЊЕНИ СТАНОВНИЦИ**. Од заједничких именица изведене су нове речи **шундовштина** (← шунд), **агитпроповштина** (рус. агитпроп – памфлет или порука која носи експлицитан политички садржај), које се могу односити

²² Клајн каже да је у питању суфикс *-овићина/евићина* као варијанта суфикса *-ићина* у коме први сегмент служи само да олакша спајање са основама које би из фонетских разлога тешко могле да се надовежу директно на *-ић-* (Клајн 2003: 138).

²³ Фикрет Абдић, босански привредник и политичар, осуђен 2005. за ратне злочине.

²⁴ Вероватно се односи на Вука Бранковића.

²⁵ Пример где је уместо презимена личности из јавног живота узето име (односи се на Слободана Милошевића). У случају именица *прометејштина* и *едиповштина* (Прометеј, Едип) у питању су имена из античког наслеђа.

²⁶ Андрија Хебранг, хрватски и југословенски политичар из прве половине 20. века.

²⁷ Александар Ранковић, учесник народноослободилачке борбе, шеф полицијских и тајних служби у Југославији после Другог светског рата.

на извесну друштвену појаву са негативном конотацијом, док се партизанштина (← партизани), ибеовштина (← ибеовци),²⁸ и маспоковштина (← Маспок),²⁹ скојевштина (← Ској),³⁰ црквештина (← црква), могу сврстати у оне где творбена основа има значење неког покрета, припадника покрета или организације.

3.5. Суфикс *-оштина* гради именице са значењем трага који остаје иза нечега и деривирани су од глаголских основа: *брисоштина*, *брљоштина*, *ојребоштина*, *йукоштина*, *ојекоштина*, *бљувоштина*, *смрзоштина*. Једине две нове речи са овим суфиксом су *сагорелотина* (од р. гл. придева *сагорео(л)* у значењу место где је нешто сагорело, сагорело место) и *поцепотина* (од *йоцейайи* – у значењу место где је нешто поцепано, поцепано место).

3.6. Од аугментативних суфикса *-урина/-јурина* (уп. *брадурина*, *чашурина*, *пожурина*, *књижурина*, *кесурина*, *гљачурина*, *женурина*) имамо две нове забележене речи: *каменчурина* (према *каменчура*) и *сличчурина*, а од суфикса *-усина* (уп. *бедрусина*, *главусина*, *волусина*, *вайрусина*, *куйусина*) само једну – *градусина*, која има пејоративни призивок.

4. Непродуктивне варијанте суфикса *-ина* и нове речи настале од тих суфикса

4.0. Непродуктивне варијанте суфикса *-ина* (где налазимо мали број примера) настале су спајањем друга два суфикса који уносе у значење прту субјективне оцене (нпр. пејоративности) која није распрострањена, а често су и такве изведенице нераспрострањене (архаичне или територијално маркиране).

4.1. Као и продуктивни суфикс *-арина*³¹ који у дериват уноси значење дажбине, накнаде, мање распрострањени суфикс *-нина* учествује у творби неколико именица које носе слично значење: *инвалиднина*, *изнајмина*, *йреноћнина*.

У грађи налазимо две нове речи које би могле да одговарају овом творбено-семантичком подтипу који се изводи суфиксом *-нина*, а то су *дебатнина* (вероватно у значењу „накнада које се добија за учествовање у дебата“) и *душнина* (могуће накнада за душевно претрпљени бол или накнада за опело душе), међутим не можемо очекивати да се ове речи нађу у општој употреби управо због непрозирног основног значења. Такође, лексема *леснина* могла би да се сврста у ову категорију (*лес* – 1. земљиште обрасло дрвећем; 2.а. дрва у грађевинарству/ б. дрвена конструкција крова; 4.а. мртвачки сандук, РСА-НУ), међутим са непрозирним значењем које, без увида у контекст у коме је именица употребљена, не може бити поуздано утврђено.

²⁸ Део комунистичке партије просовјетски оријентисан.

²⁹ *Масовни йокреј* или *Хрвајско йрољеће*, назив за политички покрет.

³⁰ Акроним *Ској* стоји за Савез комунистичке омладине Југославије.

³¹ Суфикс *-арина* који је настао перинтеграцијом суфикса *-ина* уз основе на *-ар* (поштар + *-ина* = поштарина) и који се временом осамосталио (школа + *-арина* = школарина) најчешће носи значење накнаде, дажбине: *грумарина*, *мостарина*, *йушарина*, *школарина*.

4.2. Суфикс *-ерина* такође се означава као мање продуктиван и Бабић наводи само једну реч изведену од тог суфикса – *кућерина*, док речи типа *бр-дерина*, *кључерина*, *јушчерина* означава мање стандардним облицима (Бабић 1983: 333). У поменутих изворима налазимо две речи које се изводе овим суфиксом: *људерина* (← *људ(и)*, према уобичајеном *људесина/људескара* са значењем велик, крупан човек) и *гвожђерина* (← *гвожђе*, према *ивождјурина*), међутим обе речи су потврђене и забележене у РСАНУ.

4.3. Суфикс *-уљина* учествује у творби различитих аугментатива и пејоратива: *шорбуљина*, *чорбуљина*, *кравуљина*, *шравуљина*, *совуљина*, *змијуљина*, а нова реч настала овом творбом је *хартуљина*³² у значењу велика хартија.

5. Закључак

5.1. Као што запажамо, претежно аугментативно значење које имају творбени типови са суфиксом *-ина* (најраспрострањенији општи тип је *именица* + вар. суфикса *-ина*) утиче на то да највећи број нових речи незабележених у речницима буде из те творбено-семантичке категорије. Међутим, присутни су и примери из категорије именица *nomina essendi*, који махом имају стилски обојен карактер. Најчешћи творбени тип нових речи је присвојни придев изведен од властите именице у основи + суф. *-иштина*. Тај творбени тип је у словљен специфичном природом свог значења (*оно ишло има својства и особине онога што је творбена основа*), а властита имена у основи најчешће означавају особе које могу бити више или мање значајне у историји или актуелне у јавном животу. Суфикс *-ина* задржава продуктивност у оним примерима где не мења основно лексичко значење речи већ га само модификује (аугментативи, пејоративи, *nomina essendi*). Такође, нове речи могу бити само синонимски парњаци већ постојећих аугментатива који су регистровани и описани у речницима. Примери показују да су суфикси који су у литератури означени као продуктивни и данас активни у творбеним процесима, док се они окарактерисани бројношћу примера као непродуктивни, осим у неколико изузетака, и данас могу означити тим статусом.

5.2. Иако су питању нове, незабележене речи, мотивне лексеме и творбена средства су познати, а прозиран је и механизам настајања. Међутим, да би ова лексика стекла статус општеупотребне у савременом српском језику, потребна је њена фреквентнија присутност у књижевно-уметничким и публицистичким текстовима, док се поједини усамљени примери не могу узети као образац по коме ће се формулисати правило о продуктивности одређених типова. Оне показују да се одређени творбени типови (као нпр. придев + суф. *-ина*) по потреби могу активирати иако лексика настала њиховом употребом звучи индивидуално, док су други (нпр. именица + суф. *-чина*) делимично продуктивни и данас и лако се уклапају у лексички систем, поготово када у значење уносе афирмативну компоненту 'позитивно', 'добро' или пејоративну карактеристику.

5.3. С обзиром на то да се корпус рада односио само на *Речник нових и незабележених речи Ђорђа Оташевића*, вероватно је да оваквих нових речи има више, поготово ако узмемо у обзир позајмљенице из страних језика, најчешће

³² Ђуро Даничић бележи аугментатив од хартија *хартијешина* (Даничић 1860: 496), а у РСМ можемо наћи *хартијешина*.

енглеског (*комјјутерчина, мониторчина*), те нове жаргонизме или вулгаризме (*смарачина, бедачина, морончина* итд.). Њихов фонд може се увећати и ако нам као корпус послуже актуелни текстови на интернету, који представљају приближан одраз свакодневног разговорног стила.

Нове речи са суфиксом <i>-ина</i> и његовим варијантама у српском језику			
Суфикси означени као продуктивни	-ина ¹	<i>бескрајина, неошјирина, сеујдина, свејразина, немрклина, неомеђина</i>	именице, трпни придеви, р. гл. придев
	-ина ²	<i>јобедничина</i>	
	-чина	<i>наркоманчина</i>	именица са значењем особине
		<i>камиончина, солијтерчина, шифоњерчина, комјјутерчина, мониторчина, телефончина, екранчина</i>	именице са значењем материјалних реалија
		<i>алкохолчина, проблемчина, сјрајичина, висинчина, носинчина</i>	
	-етина	<i>фразејтина, прадејтина, панорамејтина, бомбејтина, дојкејтина, љаздариचेјтина</i>	
	-штина	<i>новохрвашијтина</i>	именица са значењем говора, језика
		<i>абдићевшијтина, бранковићевшијтина, брозовиштина, шућмановиштина, слободаништина, њебелсовиштина, ћућембертовшијтина, хебрановиштина, херкуловиштина, иромејтејитина, рамизовиштина, ранковићевшијтина, сјаљиништина, едјивовиштина, ајишјировиштина</i>	властита имена
		<i>албаништина, балкаништина</i>	етици и топоними
		<i>шундовшијтина, ајишјройовиштина</i>	заједничке именице са значењем друштвене појаве
<i>партизаништина, ибеовиштина, масјоковиштина, скојевина, црквештина</i>		именице са значењем покрета, припадника покрета или организација	
-отина	<i>сајорелојтина, њоцејојтина</i>	глагол	
-урина/ -јурина -усина	<i>каменчурина, сличурина, прајусина</i>		
Непродуктивни суфикси	-нина	<i>дебаштина, душнина, леснина</i>	
	-уљина	<i>харшјуљина</i>	

6. Примери нових речи са суфиксом *-ина*:³³

агитпровштина: Чиста *агитировштина*, глупа и блесава до крајности ... колико је блесава говори ти што је данас.³⁴

алкохолчина: *Алкохолчина*, мој фах. Ово је дефиниција онога што многи људи раде механички, не узимајући у обзир ове неизбежне факторе.³⁵

балканштина: С времена на вријеме пожелите да сте много ближе дешавањима с наших простора, тачније, проради *балканштина* у вама.³⁶

бескрајина: *Бескрајина* је моја љубав ко бескрајно поље цвијеће.³⁷

бомбетина: Медијска *бомбейина*!³⁸

бронзовштина: Будући да је *бронзовштина* у раној руралној и подивља-лој Југославији уништила цијело грађанско друштво ...³⁹

висинчина: Па бар да си ракоњу сликао/ла одозго, него и њега са стране, а оно позади ми не делује да је нека *висинчина*.⁴⁰

газдаричетина: Прво Оли у најчупавијем издању, тотално запуштено псето ... наравно није крив он него *газдаричетина*.⁴¹

гебелсовштина: Ваљда би требало да буде могуће критиковати нечију емисију без отпужби за најцрњу *гебелсовштина*. – Политика 7. 10. 2006.

кампончина: А ако улети *кампончина*, па што не гледа где вози?⁴²

наркоманчина: Увек ће наћи контраразлоге и рећи „*наркоманчина* се вратила богу и сада нама соли памет.“⁴³

неомеђина: Трагом затуреног рукописа: Елена, жена *неомеђина*.⁴⁴

неоштрина: Дубинска оштрина не постоји јер практично постоји само усвојена дефиниција нечега што би се пре могло назвати „прихватљива дубинска *неоштрина*“.⁴⁵

панораметина: Прекрасна *панораметина*!⁴⁶

³³ На крају рада дали смо списак само оних лексема за које смо нашли потврде на интернету или у *Електронском корпусу*. Остале нове речи нашли смо на сајту <http://sh.wikipedia.org/wiki/RNiNR-C> на коме се налази речник нових речи Ђорђа Оташевића.

³⁴ <http://fotazine.org/?knjiga=forum&poglavlje=205&list=5820>

³⁵ <http://vukajlija.com/recnik/autori/18350/komentari?strana=306>

³⁶ <http://novinar.me/index.php/reportaze/item/340-sarajlija-o-beogradu>

³⁷ http://www.tekstovi.com/2689/halid_beslic/jos_koliko_godina_da_cekam.html.

³⁸ <http://www.facebook.com/PremiershipBalkanFans/posts/137259296402366>.

³⁹ <http://www.bulgaria88.narod.ru/Tomislav.htm>

⁴⁰ http://www.myhrpc.com/contest/397/Pticja_perspektiva/42575.

⁴¹ <http://www.ljubimci-forum.com/index.php?topic=42702.2060;wap2>.

⁴² <http://www.serbianmeteo.com/forum/index.php?topic=1228.5;wap>.

⁴³ <http://forum.verujem.org/index.php?topic=6623.0;wap2>.

⁴⁴ http://books.google.rs/books/about/Tragom_zaturenog_rukopisa.html?id=otn9AAAAAAAJ&redir_esc=y.

⁴⁵ <http://www.refoto.rs/broj-46/foto-skola/moje-iskustvo-dubinska-neostrina.20.html>.

⁴⁶ <http://fotazine.org/?knjiga=galerije&poglavlje=752&list=13292&element=151617>.

партизанштина: Неки домаћи теолози сматрају да Хрватској не прети никакво неушасттво, него управо буђење *йарийзаништинте*. – НИН 28. 2. 2002.

поцепотина: Битно ми је да је стрип комплетан, без *йоцејојштина* и трагова писања.⁴⁷

проблемчина: *Проблемчина!!!* Кад покушам да угасим компјутер, угаси ми се монитор.⁴⁸

прометејштина: Такав резултат би да иде преко не само совуљагиног мудраца него и оног орлушног (нат)човека који се сад препознаје као и даље једна епска *йрометејштина*.⁴⁹

ранковићевштина: Тако је то кроз „*ранковићевштину*“ створен један изузетно утицајан комунистички идеолошки правац.⁵⁰

свепразина: Мајка је моја универзум и свемирска *свейразнина*.⁵¹

скојевштина: Је, а кад је директ, онда је то „парола“, „*скојевштина*“.⁵²

сличурина: ...разноликних комуникацијских алтернатива, амбијената, хепенинга, морбидних *сличурина* и сличних атракција „junk arta“.⁵³

солитерчина: Испред једне *солийерчине* на Новом Београду, коју стари из милоште зову кретен, комшинице изнеле шпорет на дрва – Политика 24. 09. 2000.

спратчина: Седамнаест спратова, односно *сйратичина*, те две пратеће зграде, па помножите и саберите.⁵⁴

туђмановштина: Печарић каже да се Булајић представља као велики борац против *туђмановштинте* – Политика 29. 05. 2000.

фразетина: Само једна скорашња смицалица коју су измислили наши ватрогасци, једна офуцана *фразетина* по којој је писац будала и трбухозборац – Данило Киш, *Горки талог искуства*.

хебранговштина: Јел јој безосећајна *хебранговштина* из ХЗЗО није досад дала ни топице у РХ.⁵⁵

шифоњерчина: *Шифоњерчина* на четири точка, као неки циц, како га неки безумници зову.⁵⁶

⁴⁷ <http://www.darkwood.co.rs/forum/index.php?topic=6813.0;wap2>.

⁴⁸ <http://forum.krstarica.com/showthread.php/397004-Problem%C4%8Dina!!!>

⁴⁹ <http://www.plastelin.com/content/view/699/82/>.

⁵⁰ <http://katalaksija.wordpress.com/2011/05/29/hapsenje-ratka-mladica-od-avnoj-a-do-haga/>

⁵¹ <http://www.diwanmag.com.ba/arhiva/diwan1/sadrzaj/sadrzaj10.htm>.

⁵² <http://pollitika.com/u-ocekivanju-godota>.

⁵³ <http://www.pecat.co.rs/2010/11/dejan-doric-o-usudu-epohe-demolirane-lepote/>.

⁵⁴ <http://nwbih.com/news.cgi?ref1=1196>.

⁵⁵ <http://www.forum-opp.com/index.php?topic=4349.15;wap2>

⁵⁶ <http://www.vesti-online.com/Vesti/Zanimljivosti/110664/Prodajem-jugo-Auto-dizajnirao-retard-a-sklapali-ga-pijanci>.

ЛИТЕРАТУРА

- Babić 1981: Stjepan Babić, *Tvorba imenica sufiksima na -ina*, *Rad JAZU* 388, Zagreb, 313–335.
- Babić 1986: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus, Zagreb.
- Белић 1949: Александар Белић, *Савремени српскохрватски књижевни језик, II део. Наука о тражењу речи*, Научна књига, Београд.
- Даничић 1860: Ђуро Даничић, Српска деминуција и аугментација, *Гласник Друштва српске словесности XII*, Београд, 474–499.
- Драгићевић 2011: Рајна Драгићевић, Лексика квалификована као индивидуална у српским дескриптивним речницима, *Лексикологија, ономастика, синтакса*, Зборник у част Гордана Вуковић, Филозофски факултет, Нови Сад, 47–57.
- Јовановић 2010: Владан Јовановић, *Деминутивне и ауиментативне именице у српском језику*, Монографије 9, Институт за српски језик САНУ, Београд.
- Киршова 1988: Маријана Киршова, Аугментативи са суфиксима *-ина*, *-ешина*, *-урина* у Вуковом Рјечнику, *Наш језик XXIII/1–2*, Београд, 42–54.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Дрући део. Суфиксација и конверзија*, Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ, Београд.
- Николић 2000: Мирослав Николић, *Обрајни речник српскога језика*, Матица српска – Институт за српски језик САНУ – Палачић, Београд.
- Оташевић 2008: Ђорђе Оташевић, *Мали речник нових речи*, Алма, Београд.
- Радуловић 1956: Јован Радуловић, Аугментативно-пејоративна значења неких именица, *Наш језик VIII/3–4*, Београд, 106–113.
- РСЈ: *Речник српскога језика*, Матица српска, Нови Сад, 2007.
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI, Матица српска (I–III и Матица хрватска), Нови Сад (I–III и Загреб), 1967–1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XVIII, Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик, Београд, 1959–.
- Стевановић 1964: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик. Граматички системи и књижевнोजезичка норма. I. Увод, Фонетика, Морфологија*, Научна књига, Београд.
- Ђорић 1981: Божо Ђорић, Именички суфикси с иницијалним ч, *Књижевни језик XI/4*, Сарајево, 15–18.
- Ђорић 2008: Божо Ђорић, *Творба именица у српском језику*, Библиотека књижевност и језик, књ. 24, Друштво за српски језик и књижевност, Београд.
- Ђорић 2012: Божо Ђорић, О дериватима са значењем производа животињског порекла у српском језику, *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Филолошки факултет, Београд, 364–385.

Резюме

Слободан Новокмет

НОВЫЕ СЛОВА С СУФФИКСОМ *-ИНА* И ЕГО ВАРИАНТАМИ
В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Предметом настоящей работы являются новые слова, образующиеся с помощью суффикса *-ина* и его производных вариантов. Под новыми словами подразумеваем слова, неотмеченные и неописанные в трех референтных дескриптивных словарях сербского языка (*Речник српскохрватскога књижевног језика*; *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* и *Речник српског језика Матице српске*). Материал для данной работы взят из двух словарей Джордже Оташевича *Речник нових и незабележених речи* и *Мали речник нових речи*. Сверка новых слов осуществлялась на интернет сайтах и в Электронном корпусе сербского языка (*Електронски корпус српског језика*). Цели нашей работы следующие: установление словообразовательно-семантических категорий, к которым принадлежат новые слова; установление продуктивности словообразовательных типов и вариантов суффикса *-ина*; установление функционально-стилистической принадлежности новых дериватов и нормативного статуса новой лексики в стандартном сербском языке.